

האנשים היו אנשים צעירים, רובם אחרי הנשואין עדיין בלי ילדים כשהנשים המשיכו להתגורר במקומות מגוריהם הקודמים - זכרון יעקב, מטולה, ראש פינה ומקומות אחרים.

ההכרות הראשונה שלהם עם האזור היתה כאשר שיח' אחמד ישהב ראש השבט הבדואי ערב אל זבח הופיע בפני האכרים הצעירים אשר זה עתה עלו על אדמת מסחה והציג את עצמו שהוא השיח' מקבל "חאוה" - כופר נפש מכל התושבים ומכל הבדואים בסביבה והם חוסים בחסותו. הוא מציע לאכרים את חסותו ומוכן לשמור על מסחה תמורת תשלום "חאוה" - כופר נפש. האכרים התיעצו ביניהם וביקשו ממנו שימתין בסבלנות עד אשר יתיעצו עם מוסדות ההתישבות שלהם. הם התיעצו עם פקידות הברון בדבר, ובאין ברירה אחרת, החליטו לשלם לשיח' משכורת עבור שמירה ובטחון הנפש והרכוש. זה היה בשנת 1901.

ביום רגיל אחד, בשנת 1906, הגיע השיח' אחמד ישהב למסחה רכוב על סוסו. במסחה פגש באכר בשם הרש מרכוס אשר היה נשוי ואב לחמישה ילדים. משום מה נפתח ביניהם איזה דו-שיח אשר הרגיש את ראש השבט אחמד ישהב וזה ישוב על סוסו, בעט במגפו בפרצופו של האכר מדרכי-הרש מרכוס. האכר קיבל שטף דם. רופא לא היה במקום, חובשת לא היתה, קרח לא היה ואיש לא ידע כיצד עוצרים את הדם. הוא הוכנס לחדר והדם נזל ממנו ונזל עד שיצאה נשמתו. מעניין, שעל אף חוצפתו הגדולה וגבורתו, גרם לו הארוע לזעזוע עמוק והוא פחד להשאר באזור. לקח את משפחתו ויצא לגלות בעבר-הירדן.

כעבור מספר חודשים שהיה בגלות, התגעגע השיח' אל שבטו ואל שלטונו בגליל. שלח שליחים לאכרים על מנת לעשות סולחה-להשלים אתם. דרישתו היתה שיאפשרו לו לחזור למקום להמשיך לשמור ולקבל את משכורתו רטרואקטיבית עבור התקופה שנאלץ לנדוד, והוא מצידו יעשה טובה לכולם ויחזור לגליל. אחרת אינם לבצע רציחות מן המארב ביום ובלילה. המושבה היתה קטנה, האזור לא מאוכלס, האכרים קיימו התיעצות עם פקידות הברון והוחלטו שני דברים:

1. למלא את רצונו של אחמד ישהב ולהחזיר אותו לעבודה וכמובן לשלם לו משכורת.
 2. להקים חוליה מיוחדת אשר היתה בעיקרה של צ'רקסים מכפר כמא וקיבלה על עצמה את התפקיד, לארוב לו ולחסל אותו פעם אחת ולתמיד. ושני הדברים קויימו באותה השנה. אחמד ישהב חזר לשמירה ובאחד הימים כשהוא כורע על ברכיו ומתפלל כמנהגו הוקף ע"י צ'רקסים (החוליה שארכה לו), פרץ קרב קטן ביניהם ולמזלנו כדור פילח את ליבו ובזה תמה פרשת אחמד ישהב ותקופה רבת קשיים וגבורה. מאז 1906 ועד היום נוהגים הערבים לכבד את קברו של אחמד ישהב אשר קבור תחת עץ אלון גדול בצומת הדרכים, בכניסה לבית קשת, מול שוק אל ותן. והבדואים, שרגילים לגנוב אחד מהשני כלי עבודה, מחרשות, זרעים וכו' נוהגים עד היום, עם תום העבודה בערב, להביא את כלי העבודה, את המחרשות, את עודפי הזרעים וכו' ולשים אותם מתחת לעץ של אחמד ישהב סמוך לקברו כסגולה שהגבור והצדיק יגן עליהם. ומכאן איש לא גונב, מנהג יפה המקובל עליהם עד היום.
- לאחר הרצחו של אחמד ישהב, העזו האכרים פעם אחת ולתמיד לבטל את השמירה המונופולית של ערב אל זבח וקבלו לשמירה בפעם הראשונה ערבים מכפר מעד'ר שמוצאם מוגרבים, כפי שסיפרתי בראשית דברי.

אחד השומרים, כשהוא שמר בתקופת הגורן נזעק בבוקר ע"י האכר אפלכונים אשר גער בשומר וחשד בו שהוא גנב אתמנעליו בגורן. השומר המוגרבי נעלב - כיצד מפנים אליו חשד וביחוד חשד של גניבת נעליים.

אבל מה לעשות? הנעליים היו חדשות, ולשמואל אפלבויס לא היו נעליים אחרות אלא רק הנעליים הללו - התחיל ריב בין השומר לאכר. השומר הושיט את רובה הצייד (הג'יפט) שלו וירה לרגליו של האכר. הוא אמנם לא פגע בו אלא באכר שכן אשר נזעק להפריד בין הניצים. ונפצע ברגו האכר זלמן כהן. ראה זאח הפועל של זלמן כהן, משה טריפו, אשר היה ידוע כגברתן מוסקובי שעלה מרוסיה באותה שנה. זה נכנס לחצרו של זלמן כהן הביא אף הוא רובה צייד (ג'יפט - זה היה כלי הזין באותם הימים). וירה ברגליו של הערבי ופצע אותו. הערבי נלקח לכפרו ושום עזרה רפואית לא היתה באותם הימים, קיבל הרעלת-דם ומת מיד. חרדה המושבה הקטנה מסחה מפני ה"גוס" אשר היה צפוי גם ע"י הערבים המוגרבים אשר בסביבה בתוספת השכנים הערבים באזור כולו.

האכרים שלחו משלחת רוכבים מיד לחאן בסג'רה אשר בה שמרו כבר השומרים הראשונים מסביב לחווה. הגיעה תגבורת מהחווה ואכרים ופועלים מהסביבה ומהמושבות ימה, מנחמיה וכנרת. לילה, לילה הקיפו את המושבה שומרים עדים ואמיצים וכחודש ימים עבר עד שנרגעו הרוחות וקיימו סולחה. דבר אחד צמח ממקרה זה, יותר לא חזרה לעולם שמירה ערבית לכפר תבור ולמסחה. באותם הימים מונה השומר הצעיר ברל"ה שוייגר בן ה-18 אשר היה בחוות סג'רה למפקד משותף ל"שומר" ולמסחה.

ובפעם הראשונה בתולדות הישוב העברי המתחדש, התחילה ובוצעה שמירה, והפעם לא רק על בנין אחד או חווה אחת אלא מחוץ לקיר, מסביב למושבה כולה. היה זה מפנה אשר בעקבותיו התחילה השמירה להתפתח ולהתרחב לשאר מושבות הגליל. ולמושבות אחרות בארץ. מכאן נתרבו השומרים בגליל ובערב פסח בשביעי של פסח בשנת 1909, התקיימה ועידת היסוד של "השומר" במסחה, היה זה בביתו של האכר - הגר - אליאל יוסף. באותו מעמד הושבעה גם חברה של "השומר", חברה ראשונה, הגברת רחל ינאית, אשתו של יצחק בן-צבי. זה היה טכס מיוחד. בפעם הראשונה, בתולדות הישוב, על יד שולחן נשיאות "השומר", עם דגל וסיסמתו, כששתי חרכות שלוכות וצלובות מעל השולחן, כמו אחד אחד החברים ונשבעו לאגודה אשר יצאה למרחב בפעם הראשונה והפכה מבר-גיורא הבלתי-ליגאלית לאגודת "השומר" אשר היוותה למעשה את הסיסמה לשמירה ולבטחון והיה זה נוח כלפי הרשות העוינת - המונח "השומר".

לאחר שהקדשתי מספר רגעים לתקופת "השומר" לא אוכל להתעלם מן הרקע הכללי אשר בו פעל ארגון "החורש". ואם כי הנושא הזה עדיין שנוי במחלוקת, יש אומרים ש"השומר" נוסד לפני "החורש" ויש אומרים ש"החורש" נוסד לפני "השומר". בהיותי בן המושבה כפר תבור, ומאחר ואבי היה ממיסדי המקום ורבות רבות ספגתי סיפורים וזכרונות ממנו, ועקבתי אחרי הנושא הזה מספר שנים, לדעתי - הסיכום הנכון הוא, ש"החורש" קדם ל"השומר" וזאת מבלי לפגוע בזכויותיו של "השומר". נכון יהיה לומר ששני הארגונים "החורש" ו"השומר" השלימו אחד את השני.

"החורש" הציב לעצמו את המטרה להקים, או כלשוננו באותם הימים ובאותם הפרוטוקולים הראשונים, לברור את האכר העברי החדש. מדוע שנוי הדבר במחלוקת - מה קדם למה ומי קדם למי? מכיון של"השומר" נשארו פרוטוקולים מסוימים פה ושם בארץ, ובארכיב של הועד בכפר תבור, אבל לצערנו ולצער הישוב כולו - לא נשארו פרוטוקול ומסמך מועידת היסוד של "החורש". מה שידוע בעל-פה הוא שאליעזר שוחט אחיו של ישראל שוחט מהוגל רעיון "השומר" הוא אשר הגה והיה ראש "החורש" וארגן את החברים הראשונים. ההתארגנות הראשונה היתה בביתו של המורה אשר ארליך אשר היה המורה השני למנין בכפר תבור.

אשר ארליך החליף את המורה, המנהל והמיסד של בית-הספר בכפר תבור, הוא החליף את ויתקין יוסף. ארליך הגיע בשנת 1905. יהודי רוסי, איש בן-חיל, עברי ויהודי בכל רמ"ח אבריו. יהודי חם, תוסס וער לכל בעיות הכפר והישוב. הפועלים העבריים, אשר מוצאם באותם הימים היה בעיקר מרוסיה, מצאו שפה משותפת עם המורה, וביתו שימש כעין מועדון. בדירתו של המורה ארליך, נרקמה והוקמה למעשה, אגודת "החורש" אשר שמה לה למטרה "לברור" כביכול, בלשונם של האכרים באותם הימים, את האכר העברי ולסייע לשומר העברי בלילות בשמירה.

אני חושב שבעזרת דברים אלה, אני תורם משהו לשלום-הבית בין שתי התנועות שהיו אחיות והשלימו אחת את השניה, ואשר נוסדו בתקופה סמוכה ואין חשיבות הסטורית אם אחת מהן הקדימה קצת את חברתה. העיקר הוא שהם עבדו בצוותא - השומרים שמרו והפועלים עבדו אצל האכרים כ"חרטים", אריסים וככל מיני צורות שונות ורק לאחר מכן, בלילות בעיקר יצאו לעזרת חברי "השומר".

ושמור עמי זכרון קטן ומבדח - סיפר לי אבי שאליעזר שוחט הגיע לחפש עבודה במסחה הלך מבית לבית, וכששאלו אותו האכרים, אם הוא מבוסה והאם יש לו ידע בעבודה חקלאית, השיב להם- שאין לו ואז סרבו האכרים לקבלו לעבודה. תוך כדי חיפושיו הגיע גם לבית אבי. וכששאלו אבי - היודע אתה לעבוד? חייך והשיב - הרי זאת כל הצרה שלי, שאינני יודע ולכן איש אינו מסכים לקבל אותי לעבודה. השיב אבי ראובן גולדמן, גם הוא בחיור, מזלך חלוץ, שעדיין אינך יודע את העבודה. אני אוהב לקבל לעבודה חלוץ חדש שאינו יודע, חלוץ שעדיין לא התקלקל אצל האכרים האחרים, וללמד אותו לעבוד לפי שיטתי ונסייוני. תקופה ארוכה עבד אליעזר שוחט בכפר תבור.

וסיפור נוסף שסיפרה לי אמי - באחד הימים הגיעה לכפר מניה שוחט, לבושה במכנס רכיבה "בריצ'ס", לבשה מעיל גברי, חגורה ואקדוח. שעה היה עשוי בתסרוקת נשית. פנתה מניה שוחט לאמי ושאלה היכן אפשר למצוא בשדה את אליעזר שוחט - מספרת אמי - הסתכלתי על הפרצוף וראיתי - למעלה חזה של אשה ופני אשה, אולם החלק שלמטה וה"בריצ'ס" לבוש של גבר וגם אקדוח היה לה. לא הבינותי מה קורה כאן, האם זה גבר או אשה? בכל זאת קבעתי שזאת אשה ואמרתי לה - בת ישראל, איך תלכי לשדה במקום מסוכן כזה שגברים אינם מעיזים ללכת לשם לבדם? מניה חייכה והראתה על האקדוח שלה, קמה ויצאה אל השדה אל ה"שרה" ונפגשה עם ישראל שוחט. לימים היתה זו מניה מראשי "השומר" ואשתו של ישראל שוחט מראשי "השומר".

ונשוב אל הנושא האנושי, מאין באו האנשים וכיצד באו? בשנת 1901, כשפקידי הכרון החליטו לישב את ארבע המושבות הראשונות בגליל, מנחמיה ימה, סג'רה ומסחה, עיקר הכוח האנושי בא מבני המושבות הותיקות אשר קדמו בייסודן, חלק בא מזכרון יעקב, מראש פינה וממטולה. ביבנאל היתה קבוצה ממגורשי ההתישבות בחורן. יחד עם מספר פועלים-חלוצים ראשונים היו את הגרעין הראשון להתישבות במושבות האלה ובכפר תבור.

באשר לכפר תבור, היא נוסדה בשלוש תקופות: בשנת 1901 עלו להתישבות כ-27 יחידות חקלאיות. בשנת 1911 נוספו עוד 13 יחידות חקלאיות וזאת לאחר שנרכש שטח נוסף מאום-אל-זבק - אדמת זיפטליך- שהיתה שייכת לשלטון התורכי.

הבדואים עיבדו אותה בתוקף אריסות במשך שנים רבות, הבדואים של ערב-אל-זבח רעו עליה את צאנם.

מענין, שלאחר שהגיעו הראשונים ושנתיים התגוררו בחושות, בכפר הערבי, עברו עוד שנתיים עד שבנו את הבתים הראשונים ואז עברו להתישבות.

שאלה: איפה היה הכפר הערבי, ולמה קראו למושב מסחה?

הכפר הערבי היה במרחק של 300-400 מטר מהמושב הקיימת ולדעת חוקרים זהו כפר שנזכר בתקופה הסטורית רחוקה מאוד. לגבי השם קיימות כמה גירסאות על כך: אחת הגירסאות אומרת שהשם מסחה נגזר מהשורש משח (משחה), בעבר היו כאן מטעי זיתים והיתה תעשית שמן גדולה ובשמן היו מורחים מלכים ונסיכים. גירסה אחרת אומרת שהערבים אשר גרו שם, השתמשו במעין קטן ודלוח וכשהגיעו המיסדים הראשונים, הסתובבו הערבים ובעיקר הילדים הקטנים אשר לא מתו במלריה, נפוחי בטן, וכששאלו אותם למקור שם המקום "מסחה" אמרו שהמקום הזה והבקעה הקטנה מסביב על-יד הכפר "מסחה" - בערבית למחוק, לאבד ולהשמיד, כלומר אבדון הישוב והאוכלוסיה. ב-1903, לאחר שנכנסו להתגורר בבתים וכאשר נולד הילד הראשון בכפר, והיה זה הילד בשם אסף הרשקוביץ, הזדמן לארץ מנחם אוסישקין מנהיג חובבי ציון, אשר קיים את ועידת המורים הראשונה בזכרון יעקב וירד אל הגליל. בהזדמנות ביקורו במסחה נתכבד כסנדק של הילד הנולד. באותה הזדמנות קם אוסישקין ונאם בפני האכרים והציע להם שם עברי למושב מסחה. מאחר והמושב שוכנת למרגלות הר תבור, הציע לקרוא למקום "כפר תבור". גבאי בית הכנסת באותם הימים, ברל (דב) הרשקוביץ שהיה דובר האכרים נתרעם והתריע ושאל את אוסישקין: - היתכן שתציע לנו "כפר תבור" ונגביל את עצמנו בכפר? הרגיע אוסישקין את הגבאי ואת האכרים בספרו שהוא בא מגרמניה ומכיר שם עיר חשובה וגדולה, אשר יש בה כמליון נפש ושמה דיסלדורף, וכהנה עוד ערים רבות בגרמניה. ומכאן שאין מניעה שהשם יהיה "כפר תבור והישוב ישגשג ויפרח. הוא הצליח לשכנע את האכרים בשם החדש. ואז קמו כולם בשירה וברקודים וקבלו את השם "כפר תבור". ואכן, שונה ומשונה היה המזל, השלטונות התורכיים וערביי הסביבה לא קבלו את השם החדש והמקום היה מוכר בשני שמות, פעם מסחה ופעם כפר תבור. והיו מקרים שעגלות מכפר תבור היו נוסעות לתחנת הרכבת בעפולה להביא מצרכים, חומרי בנין וכו', ובאותם הימים החלוצים היו הולכים ברגל, ולא פעם פנה חלוץ לאכר מכפר תבור ושאל אותו: - לאן אתה נוסע? והאכר ענה: - לכפר תבור. הצטער החלוץ ואמר: - נו, זה לא טוב, אני צריך עגלה שנוסעת למסחה.

אכן, מבדח היה הדבר, אבל שנים רבות היה השם כפול ונאבקו עליו. רק לאחר 15 שנה בערך, כשביקר אוסישקין ביקור חוזר בכפר, פגש נילדי הגן שהלכו הביתה מהגן ושאל אחת התינוקות - ילדונת, איך קוראים לכפר הזה? והיא השיבה: - כפר תבור. הוא הרים אותה, נשק לה והיה מאושר על שהשם "כפר תבור" אכן התקבל.

אחד-העם ביקר ביקור חטוף בכפר תבור, ואני גם יודע שהוא התבטא בביטוי לא כל כך הולם את המציאות, אבל זה היה פרי של ביקור חטוף בלבד, הוא לא ירד לעומקם של דברים, לא נפגש עם אכרים רבים וקשה לדעת את הסיבה שהוא יצא בלתי מרוצה. אבל אישים רבים בקרו בכפר וביניהם נשיא ההסתדרות הציונית וולפסון, המשורר ביאליק ואישים אחרים. אולם אחד הביקורים החשובים היה ביקורו האישי של אבי הישוב הברון רוטשילד, אשר הגיע ברכבת לתחנת הרכבת בעפולה. לאחר ויכוחים רבים, מי יסיע בדיליג'אנס את הברון למושב הגליל נפלו הגורל והזכות בידי האכר אברם-משה רוטשטיין שהיו לו סוסים יפים ואצילים והוא הסיע במרכבה שלושה סוסים את הברון רוטשילד מעפולה לכפר תבור. היה זה בערב מלחמת העולם הראשונה. - 1914.

חברת התיירות "קוק" היא אשר ארגנה את המסע של הברון רוטשילד. הביאו אוהל תיירים מיוחד מצרפת עם גנרטור חשמל קטן אשר האיר את האוהל. הברון לן באוהל וארגן עליה לתבור על מנת לצפות בבוקר השכם כשהראות טובה, מהר תבור לאזור כולו. נכון הדבר, שבבוקר הסיעו את הברון להר על כיסא מיוחד. כביש עוד לא היה ואף שביל לא היה והעלו אותו להר. - והוא נתן הוראות. לאחר ביקורו, עובדיו ופקידיו גאלו שטחים נרחבים בגליל ובעמק להתישבות החדשה.

מכפר תבור, הוא עבר דרך הכפר הצ'רקסי כפר כמא. הצ'רקסים שהם מוסלמים יצאו לקראתו ברכו אותו ובקשו ממנו תרומה לבניית מסגד. הוא תרם למטרה זו והמסגד המתנוסס בכפר עד היום, הוא תרומתו של הברון רוטשילדאבי הישוב, שהיה לו יחס מיוחד ליחסי שכנות וחתר לכך והדריך לכך בכל הזדמנות ושימש בעצמו מופת לכך.

שומרים ופרשים רכבו על סוסים לפני הברון ועשרה פרשים מבני יבנאל יצאו לקבל את פני הברון וביניהם נערה אחת - לאה שיל'ק (אלמוג). היא היתה בין עשרת הפרשים הגברים באותם הימים, וזה לא פשוט וקל ומוכן היה באותם הימים, שנערה תשתתף במרוץ "פנטסיה" לפני הברון עם יתר הפרשים והשומרים. מיבנאל ירד הברון לכנרת. הוא לן במלון טריידל, בנין יחיד בן קומותיים מאבן בזלת שהיה בכנרת. באותו ערב התאספו אכרי כל המושבות בגליל, שומרי המושבות, החלוצים והעובדים במושבות והחלו רוקדים מסביב לאכסניתו של הברון. הברון היה כבן 70 שנה אז, הוא התרגש מהשירה והריקודים ויצא אל המרפסת עם עם ועלתו הישישה והניף בידו ברכת שלום להמונים. ההסתערו של הריקודים גדלה מרגע לרגע ולפתע הוכרז על מרשם של התנדבות של שבת חיים של כל איש אשר השתתף באותו הערב לטובתו של הברון - אבי הישוב. נפתח ספר רפנקס גדול וכל אחד רץ וחתם שהוא תורם שנה מחייו לאבי הישוב. היה זה רגע גדול של התעלות, של תודה לאבי הישוב. הרשימה הזאת הועברה לברון בשמחה, והוא ספג ממנה נחת ואושר, יש אומרים שזה היה סגולה לאריכות ימיו, כי הוא חי ונפטר בשיבה טובה כבן 90 שנה.

ארכיון ותיקי הישוב בגליל
כל הזכויות שמורות
לבלהה ואורי שרפמן
בית יגן יבנאל טל. 06-750488

שאלה: למה בנו את המושבות בצורה שבה נבנו?

המושבות בגליל הוקפו בחומה מסביב. הרפתות או המתכנים היו צמודים וקשורים זה בזה, ולכל מושבה היו שנים או שלושה פתחים בלבד לכניסה. ברור שהדבר הזה בא מטעמי בטחון. באותם הימים כשהנשק היה בעיקר נשק קל, היה ערך רב לקיר החומה אשר הגנה על הישובים. לעצם הארכיטקטורה, וקרתו את הדבר הזה, מאין בא הסגנון הזה, מתברר שזהו חיקוי של כפרים צרפתיים. הגגות האדומים, הרעפים כולט'הובאו מצרפת ממרסיי (מרסל), אף הרצפות של הבתים בצבע אדום ממרסיי. הבנין וצורת החלונות הצרים והגבוהים - אף הם מה שאנחנו קוראים היום חלונות צרפתיים. לצערנו הולכים הבתים הישנים ומתחדשים ללא תשומת לב וידיעה וללא כל שמירה על הסגנון המיוחד של המושבות העתיקות.

אם לא יוחק חוק, אם לא תקום זעקה, לפחות לשמור בכל מושבה בית אחד בחצר אחת, אפילו חלק מקיר אחד כשמורת קבע ותזכורת לימים ראשונים, עלולים אנחנו תוך מספר שנים לאבד כל זכר מן המושבות הוותיקות, מפרצופם ומדמותם של הבתים, זולת תמונות וגעגועים אל עבר עשיר ויקר זה.

עם יסוד המושבה, התעוררה גם בעית החינוך. בשנת 1903, הגיע למקום המורה והסופר הצעיר יוסף ויתקין שהיה המורה ומיסד בית-הספר.

ומענין הדבר, שהוא הביא אתו תדבורת, מורה נוסף. והמורה-עוזר שלו היה אביו של יוסף ויתקין עצמו. הבן ואביו על ידו יסדו את בית הספר הראשון במקום.

הימים היו ימי השלטון התורכי. ובאותם הימים היה איסור חמור על בניית בתים ומוסדות ציבוריים ליהודים מבלי לקבל אישור מיוחד. וגם אם הלכו לבקש אישור ממילא לא נתנו השלטונות העוינים אישור.

אבל בית הספר היה באיזו פינה נידחת והחליטו לכבות בנין של קבע לבית-הספר. התחכמו אנשי המושבה כפר תבור והתחילו לבנות את בנין בית הספר. ומלשינים יש תמיד וגם אז היו, הלכו והלשינו לשלטונות בנצרת ואז הגיעו מספר שוטרים חמושים מנצרת. באו השוטרים אל הבנין וביסו להפריע את הבניה. ילדי בית הספר התנפלו על השוטרים באבנים וגרשו אותם מהמקום. השוטרים נפגעו ונעלבו. הבניה היתה בשלב של גמר הקירות ועמדו להתחיל בגג. ובאותם הימים היה חוק, בית אשר הקימו עליו גג היה מחוסס בפני חוק ההריסה בכל מצב שהוא. האכרים הבינו שהשוטרים שנפגעו ולא הצליחו להפסיק את הבניה ידווחו על כך לשלטונות בנצרת ולמחרת צפויה להגיע תגבורת במטרה להרוס את הבניה שנבנתה בלא רשיון. האכרים הזעיקו את אכרי המושבות הסמוכות סג'רה וימה ואליהם הצטרפו מספר פועלים עבריים אשר עבדו במושבות אלה וכולם הסתערו על העבודה והעלו את הגג בלילה אחד. בבוקר הגיעו עשרות שוטרים תורכיים כשפניהם זועפות ומטרתם האחת והיחידה היתה עם פקודה בידיהם - להרוס את הבנין. כשהתקרבו לבנין בית-הספר נשארו נדהמים, גג שלם ומושלם הוצב על הבנין. הם נסוגו נעלבים ובית הספר עומד על תילו עד היום הזה. המורה ויתקין, אשר היה חולה ריאות לא יכול היה להמשיך בעבודתו ולאחר שהתחיל את שרותו בכפר תבור ב-1903, נאלץ לעזוב את הכפר ב-1905. הוא היה זה שהמליץ למורה אשר ארליך לבוא לרשת את מקומו ולהמשיך את העבודה במקומו. ארליך היה שנים רבות בכפר תבור. הוא היה זה אשר עיצב את דמותו של בית הספר והוא היה זה אשר עזר וסייע ל"השומר", ל"חורש", לתנועת העבודה ולאכרים ליצור במשותף אורח חיים של עבודה, של שמירה, של בטחון עברי ושל חינוך עברי.

נזכרתי בעוד פרט שחבל לדלג עליו. יוסף ויתקין בתקופת היותו בכפר תבור חיבר את "הקול הקורא לנוער" אשר התפרסם בגולה ואשר נקבע שהוא הוא היה הקול הקורא אשר הזעיק את הנוער בגולה ועורר את התסיסה לעליה השניה הגדולה והחשובה אשר תרמה רבות לגליל ולשוב כולו בארץ. "קול קורא" זה אף הוא חובר ונכתב בכפר תבור.

מספר דברים לתולדות הבריאות והרפואה בכפר תבור ובאזור. בשנים הראשונות לא היו רופאים בגליל והעזרה הרפואית היחידה ניתנה ע"י חובשים או רוקחים שנקראו "אפוטקרים". הרוקח, היה על פי רוב איש אשר הוא בעצמו ובמקום הכין את התרופות, המליץ על קבלתן על הכמיות והאיכויות. תפקיד חשוב נוסף היה תפקידן של המילדות. נתי חולים לא היו והאמהות ילדו בבית. אשה אשה בביתה. העזרה שהוגשה ליולדות ניתנה על ידי מילדת לפעמים היתה זו מילדת מקצועית ולפעמים גם זה לא. בימים הראשונים בשנים הראשונות היתה מילדת אחת לכל מושבות הגליל. התחבורה שלה היתה חמור או סוס וכשבגליל חורף אחד זכו מספר נשים ללדת גם במנחמיה, גם במסחה ובימה, כמובן שהמילדת לא הספיקה להיות אלא רק במקום אחד. ידוע לי על מספר מקרים משונים בימה וביבנאל בהם השוחט, שהיה חכם מופלג בשם ורכבי, וגר ביבנאל, שלא פעם אחת למרות שהיה ארוך ושוחט מילא תפקיד של מילדת.

לאחר מספר שנים, עם התפתחות המקומות, עם גידול ניכר של המושבות ניתנה אפשרות לכל מושבה להחזיק עובדת ציבורית - מילדת. ומכאן, לרופאים הראשונים - דר' ברנשטיין היה רופא משותף, הרופא האזורי הראשון בגליל. מרכזו היה בימה ורכבו היה דיליג'אנס. כבישים לא היו בין המושבות ובימי החורף הדרכים מלאו בוץ והדיליג'אנס לא נסע. אז רכב הרופא על סוסו לביקורים בישובים. הוא הגיע ליבנאל ב- 1907.

יודע אני על מקרה שאשה אחת בכפר תבור ממוצא ספרדי אשר האבא שלה היה יהודי חכם, זקן מופלג בצפת. האשה עמדה ללדת את בנה בכורה, בכפר תבור, זה היה ב- 1924. רופא לא היה במקום והמילדת לא יכלה לסייע לילודה. עברו שלושה ימים והאשה שהיתה בצירים לא ילדה. מאחר ומשפחת היולדת גרה סמוך לבית הכנסת המקומי, וכשהגיע אבי היולדת לשבת החליט שיש צורך להפעיל את עזרת השם כדי להקל על היולדת. מאחר ובשבת יש מנין ויקראו בתורה הוא הציע לקשור חוט "שפגט" ממיטת היולדת לשולחן בית הכנסת, ואמר שלאחר שתאמר תפילה מיוחדת לילודה, יש כל הסיכויים שהיולדת תלד בשלום. החוט נקשר, התפילה נגמרה והאשה לא ילדה, פניה הכחילו ומשבר חמור עבר עליה.

ובאותם הימים ב- 1924 לא היתה קומוניקציה אלקטרונית בין הישובים. נזכרו ברופא דר' אשרמן שהיה אז בימה, לקחו חמור לבן קפריסאי, רכבו ליבנאל להביא את הרופא. הרופא, דר' אשרמן אשר התפרסם כרופא נשים מפורסם בארץ ובעולם, היה אז רופא צעיר. הרופא הגיע לכפר תבור, נתן את הטיפול הדרוש והאשה ילדה בשלום. הוא הציל את האשה היולדת ואת בנה, ועד היום שנוי הדבר במחלוקת, האם חוט ה"שפגט" הוא שגרם ללידה טובה או שהיתה זו עזרתו של דר' אשרמן. העיקר שהבעיה נגמרה במזל טוב. ומקרה מעניין אחר - ב- 1916 הציע דר' הילל יופה כרופא לכפר תבור, רופא צעיר שזה עתה הגיע מרוסיה. דר' יופה המליץ עליו בכל פה. ה"קומיטה" של הכפר דן בשאלה והחליט שמאחר והרופא בא מארצות קרות, מרוסיה, אין הוא יכול להיות מסוגל ולהתאים לתנאי הרפואה והטיפול בכפר תבור. והחליטו במילה אחת - לא! לימים, התפרסם הרופא הזה כרופא הילדים של בתי הספר בתל-אביב. היה זה המשורר שאול טשרניחובסקי.

ולנושא הגרים - לא נוכל להתעלם מנושא זה כשאנו עוסקים בתולדות הגליל. ידוע סיפורו של הגר מסג'רה שאר נקרא בפני האנשים אברהם הגר. הוא סיפר את תולדות עלית הגרים וסיפורו מתחיל בזה שעוד בהיותם בכפר אחד בקוקז, היה אברהם הגר מסג'רה נער. תפקידו היה לצלצל בפעמוני הכנסיה בכל יום ראשון ובימי חג. בחג מולד אחד עלה על מדרגות הכנסיה והתכוון להגיע לפעמון ולצלצל כדי לקרוא את האנשים לתפילה. פתאום חשכו עיניו של אברהם, הוא לא ראה את המדרגות, התישב והתחיל להתפלל פרקי תהילים. כחלונות ובחזונו שמע קריאה נפשית ספונטאנית לעלות לארץ הקודש, לארץ התנ"ך והתורה. שמע קריאה לעזוב את הנצרות ולחזור אל היהדות. מאחר והפעמון לא צלצל, עלה הכומר המפקח על הכנסיה ושאל אותו לפשר הדבר. אברהם העלים ממנו את החלום שחלם. חזר למשפחתו קיהל את החמולה שלהם שמנתה 37 משפחות, 163 נפשות. היה זה בשנת 1901. נדברו ודנו בני המשפחה בעניין הזה מספר ימים ובסופם של הדיונים החליטו להתגיר - כולם! העמיסו את כל כלי הקדושה הנוצריים על עגלה רתומה לשוורים והעבירו את כל הכבודה אל הכומר. אמרו האנשים לכומר - אין לנו יותר צורך בזה. עזבו את הכפר ונדדו לאודיסה, באודיסה

ישב מאיר דיזנגוף אשר כיהן כראש אגודת חובבי ציון.

פנו האנשים לדיזנגוף אשר דאג לגיורם ולעלייתם ארצה. אלה הם הגרים אשר התפזרו המושבות הגליל התחתון והעליון - ביסוד המעלה, ביבנאל, במנחמיה, בכפר תבור, בסג'רה ובישובים אחרים בארץ. הם היו חומר אנושי חשוב ורציני בתולדות ההתישבות בגליל. בחלקם היו עובדי אדמה עוד מחוץ לארץ ותרמו מנסיונם. היו עזי נפש והשתלבו יפה בחיי הישובים.

בשנת 1909, נרצח ביקוף בבית-גן. היה זה לאחר שפוטר השומר הצ'רקסי במקום וכתגובה על פיטורי הצ'רקסי ומסירת השמירה ל"השומר". האכר ביקוף נרצח בבית-גן בלכתו לעבודת הקציר השכם בבוקר. היה זה הגר הראשון אשר קידש בנפשו את אדמת בקעת יבנאל ובית-גן. מן הראוי לציין, שמאז ראשית ההתישבות ועד היום הזה, גילו הגרים שורשיות ודבקות, השתלבו בחיי המושבות בכל הדרכים, עד כי היום אין להכירם כנבדלים משאר התושבים.

ארכיון ותישי הישון בגליל
כל הזכויות שמורות
לבלהה ואורי שרפמן
בית גן יבנאל טל. 04750488

במלים ספורות, אספר על החיים הדתיים בגליל:

מפי אמי שמעתי את הסיפור הבא:

בשנים הראשונות לעלייתם למסחה, לא היה מקווה, לא היה מבנה ולא היו מים למקווה. מאחר והאכרים באותם הימים היו ברובם שומרי דת מסורתיים וענין המקווה היה שאלת חיים עבורם, ספרה לי אמי שבכל עת שהיתה זקוקה למקווה היתה יוצאת עם אבי לוואדי שרר, במרחק של 2 ק"מ, וזאת לפני כששים ומעלה שנים. אמי היתה טובלת בואדי, בשלולית הבזץ ואבי עמד עם ה"מרטין", הרובה באותם הימים, ושמר עליה. זו היתה סכנת נפשות של ממש בימים ההם, ובכל זאת, נעשה הדבר מתוך הכרה ברורה וכנה בשמירת ערכי הדת והמשפחה היהודית. ומקרה נוסף שארע ב- 1920. התחוללו פרעות אז בארץ. פרעות שהתחילו ביפו והגיעו עד הגליל. הערבים בעבר הירדן התארגנו בכנופיות, ובעזרת ערביי הגליל החליטו לשדוד את עדר הבהמות של כפר תבור שמנה כ- 200 ראש. הם החליטו להעביר את העדר דרך ואדי בירה הואדי הפראי שקישר בין הארץ לעבר הירדן.

הערבים החליטו לבצע את השוד בשבת מתוך הנחה שיהודי כפר תבור הם דתיים ובשבת הם מתפללים ולא יתנגדו לשודדים וכך יוכל השוד להתבצע ללא סיכונים. הכנופיה הראשית מעבר הירדן מנתה כ- 100 פרשים מזוינים ומן הארץ התלקטו אליהם עוד כ- 100 או 150 רגלים מן הסביבה הקרובה. וכך, בשבת, י"ב סיון תר"פ, בשעה 9 בבוקר, בעוד יהודי המושבה ואכריה מתפללים בבית הכנסת, הגיע רועה ערבי פצוע וזב-דם והודיע שהעדר נשדד ומובל לוואדי בירה. מיד פשטו האכרים את טליתותיהם, התפילה נפסקה והגבאי זיפק על השולחן וקרא לכולם לרוץ אחרי העדר. כ- 20 אכרים מזוינים בנשק יצאו אחרי העדר. פרש רכב ליבנאל להזעיק עזרה ואכרי יבנאל יצאו ברכיבה על סוסים ופרידות לוואדי בירה. לצערנו אכרי יבנאל התארגנו באיחור ועד שהגיעו לוואדי בירה, העדר כבר עבר את הואדי בדרכו לעבר הירדן. אכרי כפר תבור נתקלו בשודדים בואדי שומא (הואדי המפריד בין כפר קיש לכפר תבור) במקום נערך קרב. יתכן שזה היה הקרב הראשון שנערך בין יהודים לערבים מחוץ לתחום הישוב ובמרחק של 3 ק"מ ממנו. הערבים קבלו תגבורות מכל הפלחים הערבים והבדואים בסביבה. התוצאה היתה שאחד מבכירי הנוער בכפר תבור משה קלימנטובסקי נהרג בקרב. נחמן קרניאל מאכרי הכפר נפצע קשות, צבי פלקוביץ גם הוא נפצע. מספר פרשים נאלצו להשאיר את הסוסים הרוגים בשדה. גם סוסו של צבי ניסנו שבא לעזרת המקום נפצע ונהרג בקרב זה. לצערנו, העדר היה מבוהל ורץ בפראות לא אל הכפר אלא לוואדי בירה.

העדר הנשדד לא חזר, אבל הערבים למדו לקח ביום זה. היו להם עשרות קורבנות והם למדו לכבד את אנשי כפר תבור בימי חול ובימי חג ושבת. ביום ובלילה. החיים הדתיים לא הפריעו להתארגנות האנשים להעזה וללחימה על בטחון החיים והרכוש ועל כבוד הכפר עצמו. ידוע לי על עוד מקרה שקרה ב- 1904, כשהאכר שניידמן ממנחמיה ליווה את אשתו לטבילה בירדן. מאחר והירדן סער ותחילה האשה טובעת. כשראה זאת בעלה שניידמן קפץ גם הוא לירדן כדי להציל את אשתו והתחילו גם האיש וגם האשה טובעים. במקרה עבר במקום השוחט של הכפר קפץ לתוך הירדן, הציל את האשה מטביעה, אולם גופתו של האכר שניידמן לא נמצאה. רק לאחר מספר ימים של חיפושים נמצאה הגופה בתוך סבך של ענפים ועצים. היה זה אחד הקורבנות הראשונים של המקום. ושוב מעיד הדבר על סכנת נפשות וקורבנות במסגרת החיים הדתיים במושבות הגליל.

ידוע לי על מקרה ביבנאל - זה היה ב- 1907, בתקופה שדר' ברנשטיין-כהן היה רופא אזורי והתגורר ביבנאל. אכר אחד חלה באפנדציט, הוא הציע לחולה לעבור לבית החולים המסיונרי בטבריה שנוהל ע"י דר' תורנס. כששמע זאת האכר התנגד, הוא אמר שמוטב לו למות כיהודי מאשר למות בבית חולים מסיונרי. שוב אנו רואים את השפעתה של הדת על חיי היום-יום. באותם השנים הראשונות כשאנו הילדים נולדנו בבתיים ולא בבתי חולים השוחט היה גם המוהל. מצאתי בפרוטוקול אחד בארכיב כפר תבור, ששוחט אחד הציע את עצמו לתפקיד שוחט והועד העמיד לו כתנאי לקבלת העבודה שיסע לירושלים להשתלמות כמוהל, ורק אחרי ששיג תעודת מוהל יתקבל לתפקיד משולב "שוחט-מוהל", שום ישוב, באותם הימים לא יכול היה להתקיים בלי שוחט ובלי מוהל.

ומצאתי בארכיב כפר תבור, מודעה מענינת מאוד של ועד הכפר: הועד מודיע שנתקבל שוחט ומוהל חדש לכפר והוא בעל מקצוע טוב, וסוכם אתו גם מחיר לכל ברית מילה - 25 גרוש מצרי.

ידוע לי שחכמי הדת היהודית ורבניה, לא תמיד משלימים עם האנשים העושים את העבודה האפורה בהתישבות, אשר מטבע הדברים מתקשים לקיים את המצוות כחומרתן, ומעניין לכן לספר על ביקורו של הרב הראשי הרב קוק במושבות הגליל. ב- 1908 היה הרב קוק הרב הראשי בארץ. ובאותה שנה יצא הרב לביקור במושבות הגליל. בכל מקום אליו הגיע נפגש עם האכרים ועם הפועלים וכשהגיע לחוות פוריה נפגש גם עם חברי "השומר" ועל אף הבדלי הדעות הקוטביים שביניהם יצא עמם לרקוד את ריקוד ההורה במעגל אחד. השומרים קשטו אותו בעביה כמנהג לבושם באותם הימים והוא רקד אתם, שמח אתם וברך אותם. היה זה סיור של התעוררות דתית לעובדי האדמה בגליל. מי יתן וביקורים כאלה ועידוד כזה יחזרו לסדר היום, כפי שהיו באותם הימים הראשונים.

מספר מלים בנושא משפטים:

עם יסוד המושבות התעוררו בעיות משפטיות שונות. באופן טבעי ואורגני, כשאנשים חיים בצוותא, מתעוררות בעיות מתעוררים חיכוכים וסכסוכים שונים בעיקר על רקע גבולות משותפים וכדומה נושאים שבני אדם החיים בצוותא נתקלים בהם. ובאותם הימים, השלטונות התורכיים היו במצב איבה תמידי להתישבות היהודית וגרמו קשיים במציאת פתרונות לבעיות משפטיות במסגרת ההתישבות החקלאית. הנושא בא על תיקונו אחרי מלחמת העולם הראשונה.

הגוף הציוני והציבורי הארצי באותם הימים היה ועד הצירים בירושלים. הועד היה מורכב מצירים שונים מכל קצוות הארץ וניהל את חיי המדינה בדרך. אז הוזמן המשפטן, עורך הדין דניאל אוסטר איש ירושלים, אשר לאחר מכן היה גם ראש עיריית ירושלים וב- 1918 הקים את בית משפט השלום העברי. למרות היחס העויין של השלטון התורכי ואח"כ ממשלת המנדט, הצליח דניאל אוסטר להקים סניפי שיפוט בכל ישוב וישוב, בערים ובמושבות. כמושבות בעיקר, היתה פעילות ערה למוסד המשפטי - בית משפט השלום העברי. מפעם לפעם הוציא דניאל אוסטר הוראות והסברים, חוזרים ומסמכים לאנשים אשר שימשו שופטים, ורצוי לציין, שמעטים היו אנשי החוק והמשפט בארץ ומרבית השופטים נבחרו בחירה חופשית - לא מתוך נסיון נשפטי אלא על בסיס רקע אישי, מצפוני, חוכמת חיים וכנות. כך הוקמו בתי המשפט בכל המקומות. ידוע לי ונמצאו בארכיב כפר תבור, מספר מסמכים ועליהם חותמת עגולה ולשונה "בית משפט השלום העברי - סג'רה, מטחה", כלומר היה זה בית משפט משותף של שתי המושבות הסמוכות מאחר והן היו קטנות ולא היה מוצדק לדעת ראש ענף השיפוט להקים בית משפט מקומי לכל מושבה בנפרד.

פסקי הדין, באופן קבוע, נקבעו בכסף והקנס היה לטובת הקרן הקיימת לישראל. יש לציין שלא ידוע לי על אף מקרה אחד בגליל אשר חרג מן המסגרת של השיפוט העברי המקומי והגיע לרשות הממשלה. בדרך כלל ועל פי רוב קוימו המשפטים, קלים כחמורים, כמסגרת הפנימית. והחשוב והמעניין הוא - שלא ידוע על אף מקרה שאדם פרש ולא קיבל את מרות פסק הדין גם בבמידה ויצא חייב. כולם שוכנעו וכולם כיבדו את המשפטן העברי הישן נגיל **כל הזכויות שמורות** **לכלה ואורי שרפמן** **בית-גן יבנאל טל. 0750488**

לא הוכל להיות פטורים בערב זה מלספר על האכרים בבתי הסוהר. ואם כי נשמע הדבר משונה מאין לנושא כזה ולאכרים תמימים, ישרים ועובדי אדמה? ה"קשר" לאכרים עם בתי הסוהר לא היה חלילה על רקע של גניבות, שוד וכו' הרקע הוא הסטורי, ציבורי וישובי במאה אחוזים. ידוע, שבמלחמת העולם הראשונה, רדפו התורכים את שתי תנועות המחתרת שהיו קוטביות זו לזו. מצד אחד - ארגון "השומר" ומצד שני - ארגון "נל"י", שתי תנועות אלה התבססו ופעלו בהתישבות ובמושבות הותיקות.

כשיוסף לישנסקי נדרש בעקבות הלשנה מכפר תבור, הגיע כמאל פאשה הקטן, שהיה במקצועו רופא צבאי ועל כן היו נהירים לו הדרכים לעינויים פיסיים וגופניים - הוא היה אמן מיוחד לעינויי אנשים כדי לסחוט מהם הלשנות וסיפורים. בדרך זו הגיע באחד הימים, לכפר תבור. בארכיב כפר תבור נשמרת עד היום קבלה קטנה - הוצאות לכבוד השר כאמל פאשה הגדול מנצרת. שחטו יונים, עופות כבש וכל זאת לכבודו של שר הטבחים. הוא אסף את כל האנשים לבית הכנסת המקומי, שוטרים הלכו מבית לבית, החזיקו את האכרים והתחילו להכות "שלקות" ברצועות של עור על כפות רגלי האכרים ולענותם כדי שיגלו איפה חברי "השומר" ואיפה נמצא יוסף לישנסקי. ואכן ידוע שיוסף לישנסקי שהה לילה אחד ויום אחד בבית משפחת האכר אברהם רוטשטיין ומכאן ברח למטולה, שם נפצע ושם המשיכה פרשת חייו הסוערת. כמובן שאנשי המושבה לא גילו על לינתו של לישנסקי, התורכים עינו עינויים מיוחדים את ראש ועד המושבה, המוכתר, דוד כהן. הוא הוכה מכות קשות עד כי חוט השדרה של גופו ניזוק. אני הכרתי אותו כל ימי חייו כפוף ובעל גיבנת. זו היתה תוצאה של המכות שקיבל באותם הימים. הוא נאסר ונכלא בבית הסוהר בטבריה, בחומה העתיקה הנשקפת לכל עין (מול תחנת הדלק, היום). דוד כהן היה איש קצר קומה, נבון וחרیف בעל קול זמרה נעים ורגיש. כשהוכנס דוד כהן לבית הסוהר, שלשל בקשישי לידיו של שומר בית הסוהר וביקש ממנו להביא לו דלי מלא סיד ומברשת לסייד.

כשהביא לו השומר את הדלי והמברשת, ותחיל לסייד את התא ולזמר. השוטר, הזקיף שהסתובב במשמרת לא הבין נדיוק מה פשר הדברים, הוא קיבל הוראות מפורשות להקפיד במיוחד על האיש המסוכן הזה, דוד כהן, והנה היהודי עומד, מסייד ומזמר. רץ השוטר אל מנהל בית-הסוהר וסיפר לו שהיהודי ממסחה השתגע, מג'נון-משוגע. נזעק מנהל בית הסוהר, פתח את תאו של דוד כהן ופנה אליו בשאלות ודו כהן לא עונה וממשיך לסייד ולפזמן. מנהל בית הסוהר שואל - מה טיבה של השמחה הזאת? ענה לו לבסוף דוד כהן האכזרי: - הנט, אני יודע שמאחר ונפלט בידיכם, סיכויי לחזור הביתה הם קלושים ביותר ועתיד אני לחיות כאן ימים רבים. הלילה אכלו אותי הפשפשים ובקשתי לסייד את תאי כדי שאוכל לחיות כאן נשקט שנים רבות. וכאן, המשיך דוד כהן בעבודתו - לסייד ולשר. פקד מנהל בית הסוהר לפתוח את הדלת, בעט באחוריו של דוד כהן, גרש אותו ואמר: מה הבאתם מג'נון כזה אלי? ושלח אותו מבית הסוהר. וכך ניצל דוד כהן כמשוגע ממאסר של שנים רבות וארוכות.

ב-1912, היה זה בזמן שלטון התורכים, היתה הממשלה מקבלת את המס לפי מושג "עושר" הוה אומר: עשירות היבול. ובזמן שהאכרים היו מביאים את הגורן למגרש הגורן, עוד בטרם שהתחיל הדיש, היתה באה ועדה מיוחדת והיתה מעריכה את ערימת הגורן - בכמה וכמה שקים יהיה היבול ואת עשירות היבול היו מכניסים למחסן אשר היה מובל לשלטונות כמס עושר. בכל המקרים האלה, היו נציג השלטונות התורכיים ומוכתר הכפר משתתפים בהערכה. על פי רוב מוכתר הכפר היה חייב לנהל משא ומתן עם המעריך ותמורת פיצוי מסוים, בקשיש, היה המעריך מקל קצת בהערכה. והנה הגיע הלשנה לשלטונות המרכזיים, שהמעריך במסחה מזידף יחד עם המוכתר ומקפח את מס העושר. הגיעה משלחת, העמידו כמה מורגים עם שוורים ושמירה. במשך שבוע ימים דשו גורן אחת לדוגמא, התוצאות היו "בהמות" מוזרות - ההערכה היתה נוחה מאוד לאכרים ורעה מאוד לשלטון התורכי, האכרים נבוכו, המוכתר נאסר ואתו נאסרו מספר אכרים. התקיים משפט והשלטון התורכי פסק לאכרים שנים ארוכות של מאסר. כשנודע הדבר הזה בכפר, קיימו אסיפה והוחלטה החלטה. ומצאתי בארכיב הכפר פרוטוקול חתום שהאכרים מבקשים מהשלטונות התורכיים להתחלק בעונש המאסר, כל אכרי המקום יתחלקו שוה בשוה מאחר והאשמה של המוכתר לא היתה אשמתו בלבד. מסופק אני, אם בתקופה שלנו יכול לחזור מקרה כזה - כנות, הבנה ועזרה הדדית במידה כזו בין אנשים אשר חיו במקום קטן. אני חושב שזו דוגמא למופת.

ידוע לי על עוד מקרה אחד שקרה ב-1924. בכפר היו כרמי יין, שומר אחד בשם קרויטהמר חלוץ שזה עתה עלה מפולניה, שמר את כרמו של אליעזר זייגרמן מכפר תבור. בלילה הרגיש השומר רחש בין הגפנים. הוא חשב לתומו שאלה הם שועלים שהיו נוהגים לחבל בגפנים, הרים את רובהו וירה כדור יחיד ולא טרח לבדוק מה גרם כדור זה. שכב השומר לישון ובבוקר חזר לכפר והנה התברר שעשרות ערבים, פרשים ורגלים הקיפו את הכרם הזה וחিপשו את גופתו של אחד הערבים מהערב אל זבח, שנקרא בפיהם גמבור. הערבי הזה היה נשוי ועדיין בלי ילדים. הגווייה נמצאה על פניה. מיד הזעיקו הערבים את השלטונות, כאמור, מקרה זה ארע כבר בתקופת המנדט. הוחלט להבריח את החלוץ-השומר מהמקום, הוא עזב את הכפר ויצא בחזרה לפולניה. הערבים מצידם החליטו שעדיף לטפול את האשמה על האכר שינפלד, השכן לכרמו של זייגרמן.

השיקול של הערכים היה פשוט, מהחלוץ לא יוכלו "למצוץ" כסף בעת הסולחה כאשר תהיה, והאכר ישלם. ובעדות אמרו שני ערבים שהיו נוכחים בכרם יחד עם גמבר והם הכירו את האכר שיינפלד כאיש ששמר על הכרם. שיינפלד הואשם בהריגה ונאסר. הוא הועבר לחומת טבריה וחיה תקופה ארוכה למשפטו. האכרים חיפשו דרך לעשות סולחה עם הערבים כדי שאלה ישנו את עדותם והשופטים יקלו בגזר דינו של האכר. נאספו כספים רבים, המושבה בעזרתן של כל מושבות הגליל התחתון ובעזרתה של פיק"א ברתמה למשימה זו - עשית סולחה כדת וכדין עם השבט ערב אל זבח. רק לאחר שהסולחה בוצעה וכופר הנפש שולם במלואו, החליטו לגשת למשפט, והסכנה היתה רבה. האיש שנבחר אז כעורך דינו של האכר שיינפלד היה עורך הדין סמואל, אשר הגיע לארץ עם צבאות הכיבוש הבריטיים ונודע לאחר מכן כסניגור במשפט המפורסם של רצח ארלוזורוב. הוא היה משפטן מובהק אשר עמד איתן מספר ימים בפני חבר השופטים אשר זיכה בסופו של דבר את האכר שיינפלד מחוסר הוכחות. אבל הוכנה אז גם אלטרנטיבה נוספת - במידה והאכר לא יצא זכאי, והיתה סכנה ממשית לכך, יבריחו באותו לילה של מתן פסק הדין, את השוטר היהודי מזרחי, יליד טבריה, שהיה שומר בית הסוהר ואת האכר שיינפלד לאמריקה. הכסף, התחבורה הניירות וכל אשר היה דרוש הוכן לבריחה, אלא שלשמחתנו לא נדרש התכסוס הזה - שיינפלד יצא זכאי מחוסר הוכחות. כעבור שנים חזר קרויטהמר לארץ והמשיך להשתלב בחיי הישוב. שיינפלד, שאדמותיו היו מרוכזות באוסאל-זבק שהוא קטע של אדמות כפר תבור שהיו לרגלי התבור והוחלפו מטעמי בטחון וקמה עליהן קבוצת קשת, לא השתלב יפה במקום למרות הסולחה ולמרות זיכוי הוא נאלץ לנטוש את המקום ולא חזר יותר לכפר תבור.

פרשה נוספת לא אשכח, שהאכר זלמן כהן מכפר תבור נאסר בנצרת כחשוד בסיוע לנל"י, וכאשר האכר יעקב גורקין נסע אליו לנצרת על סוסתו כדי לברר מה מצבו, מיד צרפו אותו לזלמן לזלמן כהן, ובמקום אחד כבר ישבו שניים. זלמן כהן וגורקין ראו דרך האשנב שכן צ'רקסי מכפר כאמה ובקשו ממנו להחזיר את הסוסה לכפר תבור ולמסור דרישת שלום ולהודיע שגם גורקין יושב בבית הסוהר. שניהם הועברו מבית הסוהר בנצרת לטבריה ומטבריה לדמשק, וּמִדְמֶשֶׁק לְקוֹשְׁטָא. ורק עם תום מלחמת העולם הראשונה חזרו עיפיים ויגעיים לכפר תבור אחרי ישיבה של מספר שנים בכל מדורי בתי הסוהר התורכיים. השניים חזרו לכפר תבור והמשיכו עד שיבה טובה לחיות בכפר תבור ואחריהם הממשיכים - הבנים.

לאחר מכן, גויס זלמן כהן, הוא היה מנוסה בשפה הערבית על כל ניביה והיה האחראי, למעלה מ-20 שנה, על אדמות הברון בעבר-הירדן.

לאחר שהזקין ויצא לפנסיה, פיקח אחרינו על התישבות זו, בנו יעקב כהן עד שהסורים גרשו את כהן הבן מהמקום. מאז ועד היום האדמה מעובדת ע"י הסורים ורגל יהודית לא דרכה עליה, עדיין מחכה לגואל היהודי.

בימים אלה, כשהיחסים של הישוב העברי בישראל הם יחסים קשים בין המדינה לרוסיה, חושב אנוכי לחובה לספר מספר דברים על יחסי הישוב והמושבות עם רוסיה, מתוך תקווה והנחה שעוד יחזרו ימים טובים וגם רוסיה תשנה את דעתה ויחסה לישוב העברי בארץ ויהיה משום כך בזכרונות אלה עידוד ותקווה לאחיות העמים.

אתחיל משנת 1903, עת הגיעו האכרים הראשונים לסג'רה ב-1901. עדיין לא נבנו הכתים כמושבה והאכרים הראשונים התגוררו בבתי הערבים, בחושות, בכפר הערבי סג'רה שהיה סמוך לחווה. מסתבר שבשנת 1903 קימה הכנסיה הרוסית מנצרת בית ספר בכפר הערבי סג'רה והילדים הערבים למדו רוסית. כשהגיעו האכרים הראשונים והגרים הראשונים יוצאי רוסיה לסג'רה מצאו שפה משותפת, רוסית, עם ילדי הערבים.

ארכיון ותיבי הישוב בגליל
כל הזכויות שמורות
לבלהה ואודי שרפמן
בית גן יבנאל טל. 06750488

וקוריוז אחר -

כל הגרים, כפי שסיפרתי בסיפורי על הגרים, היו יוצאי קוקז והיוו תרומה חשובה לפיתוח ההתישבות ולפיתוח החקלאות בגליל. ב-1914 זרעו זן מיוחד של מילונים המקדימים להבשיל בחוות הנסיונות ביתניה. הזנים הצליחו מאוד והכוונה היתה לשווק אותם בחוץ לארץ המילונים נשלחו לרוסיה, המחירים היו טובים והפרי הגיע ליעדו בסדר. הכוונה היתה להמשיך במשלוח המילונים אלא שפרצה מלחמת העולם הראשונה, והניסוי המעניין והחשוב שבא לעזרתה של רוסיה העצומה על ידי הגליל - נפסק.

בשנת 1912, היה בחיפה סוכן-סוחר בשם פבזנר, ואני מצטט מארכיב הכפר, כפר תבור - מצאתי מסמך בכתב-יד שנכתב ב-1912, ובו מציע פבזנר לוועד המושבה כפר תבור, מצות כשרות למהדרין ומוצאן מרוסיה, משקלן בפוט והתשלום בדובלים. אכן, קשרינו הכלכליים והמסחריים בין הגליל לרוסיה היו אמיצים באותם הימים.

ב-1922, פנה הוועד הלאומי ליהודי ארץ-ישראל שיתרמו לנגועי הרעב באוקראינה, הפניה הגיעה לוועד הכפר ובאספו 625 גרוש מצרי שהועברו לנגועי הרעב באוקראינה, וזה ב-1922. מעשה הומני ויהודי כאחד. ועד המושבה קיבל הערכת תודה מהוועד הלאומי באותם הימים על המאמץ ועל הסכום החשוב שנשלח באותם הימים - 625 גרשים מצריים. אלה היו צימוקים קטנים על יחסינו במושבות הגליל עם רוסיה העצומה. נקוה שעוד יחזרו ימים טובים של הכנה כנה.

מושגים שונים לאזורים גיאוגרפיים בגליל השתרשו במרוצת השנים והפכו למושגים הסטוריים למשל, הירידה משרונה ליבנאל כוואדי הצר כשמימין ומשמאל שולטים רכסי הרים, גבעות גבוהות וצרות שכיניהן התפתל לו שביל עפר. דרך העפר נסללה ב-1904. וסללו אותה במשותף פועלים יהודים ופועלים מצריים. הימים במצרים היו קשים והגיעו לארץ מחוסרי עבודה רבים ממצרים והם הועסקו בעבודות שונות ובין השאר בסלילת הדרך הזו. מצד ימין בדרך משרונה ליבנאל שכן הכפר הערבי שרונה הערבית. הכפר חלש על הוואדי ועל דרך העפר אשר התפתלה בתוך הוואדי. במקום זה זרם לו גם מעין קטן אשר נבע בתוך הגבעה הזו והיווה שלולית מים שמנעה מעבר מעגלות במשך כל ימות השנה.

במקום הזה, מול הכפר הזה, מול המעין נסע לו יחזקאל ניסנוב בעגלה. ערביי שרונה ניסו לשדוד את הפרידות ממנו. מהיותו איש אמיץ ושומר התנגד ונאבק אתם, הם רצחו אותו. יחזקאל ניסנוב היה אחד השומרים מאנשי "השומר" אשר נתן נפשו בדרכי הגליל ולא פעם אחת ניסו הערבים לחבל, לשדוד ולהרוג במעבר הזה. ומאחר והמעבר הזה הזכיר את מעבר הדרדנלים הצר אשר גבעות שולטות עליו משני הצדדים, נקראו הוואדי והמקום הזה באותם הימים "מעבר הדרדנלים".

מספר זכרונות על החשמל:

היום ברורים הדברים, כל מקום וכל בית מואר בחשמל וכל מכשיר גדול כקטן מונע בחשמל. אבל אם נסתכל מספר שנים אחורה נראה את האפלה ואת החשכה בבתים וכרחובות ונבין את החיים קצת אחרת.

והנה מספר קוריוזים הקשורים בנושא החשמל -

האבר דוד כהן מכפר תבור היה איש ברוך כשרונות בשטחים רבים והיה האיש שהשתמש לראשונה בארץ במלט ובנה את אחד הבתים הראשונים בהדר הכרמל במלט. הוא היה האיש אשר ניסה לשלב גנרטור חשמלי כדי להניע שאיבת מים לטחנת הקמח הקטנה שהוקמה בכפר תבור. נסיונותיו היו רבים והיו קשיים רבים אבל הוא הצליח לקיים תאורה בטחנה ולשאוב אליה מים. מים לכפר לא הצליח לשאוב.

עם בקורו של הברון אבי הישוב, הובא לכפר אוהל על-ידי חברת קוק לתיירות, האוהל הוא בגנרטור. הברון השאיר את הגנרטור כשי לכפר. הגנרטור הזה היה אמנם קטן אבל בעל עוצמה די רצינית לאותם הימים. היה זה אולי הגנרטור הראשון בישוב עברי.

לא עבר זמן רב, ופרצה מלחמת העולם הראשונה, דבר הגנרטור נודע למושל התורכי בצפון כאמל פאשה הקטן והוא בא והחרים את הגנרטור. הגנרטור הועבר לטבריה והאיר את המחנה הצבאי. כשנגמרה המלחמה עבר הגנרטור לרשות העיריה והאיר חלק מטבריה העתיקה.

ב- 1923 הגיע לארץ מהנדס חשמל צעיר. הארץ עוד לא היתה "מחושמלת", חברת חשמל עוד לא פעלה ומפעלי חשמל היו נדירים. רוטנברג פתח סוכנות לחשמל ולהנדסה חשמלית ביפו ובארכיב הכפר נמצא מסמך משנת 1923 בו רוטנברג שואל, מכיון ששמע שבכפר תבור מצויים 10 ק"ג של חוטי חשמל והם עשויים מש נחושת, אוצר גדול שלא נמצא בארץ, התחיל משא ומתן בין המהנדס רוטנברג וכפר תבור על קניית החוטים האלה ולבסוף נמכרו עשרת הקילוגרמים למהנדס רוטנברג. רק לאחר שנים התפרסם המהנדס רוטנברג כאבי החשמל בארץ. ובכל זאת מעניין לציין שכפר תבור הקטנטונת היתה כבר מחושמלת ב- 1914 ותרמה תרומה חשובה כפי הנראה להתפתחות החשמל ולנסיונות הראשונים שנעשו לרשת את הארץ כולה בחשמל.

אנסה לסיים את סליל הטייפ הזה מתוך תקווה שאחרינו יבואו סלילים נוספים מתוך רצון משותף והערכה למפעלו של אורי שרפמן אשר במשך שנים מרכז זכרונות מפי אנשי הגליל. אבי שמח ומאושר על המחשבה עצמה, על המאמץ הזה ועל מפעל חשוב זה אשר רק ברבות השנים נוכל להעריך אותו כמקור לא-אכזב לתולדות הגליל, הישוב והמדינה כאחד. בשמחה אני מסיים סליל זה בספור זכרונות על יום חג 60 שנה לכפר תבור. כאמור כפר תבור נוסדה ב- 1901, וב- 1961 כהנתי בתפקיד יושב ראש המועצה המקומית כפר תבור. אתי יחד ישבו נמועצה עוד 4 תברים. שלושה, אף הם בני אכרים ובני הכפר ואחד - עולה חדש אשר השתלב בחיי הכפר. היתה זו הפעם הראשונה שבהנהלת הכפר ישבו בני הדור השני - בני הממשיכים. אז התעורר בי הרצון, בראותי שמרבית המיסדים נפטרו ושככה לא גדולה עדיין שוקקת חיים בתוכנו בשיבה טובה, רציתי להקים מפעל הנצחה קטן לאלה שכבר אינם ולא לה שעדיין חיים

ארכיון ותיקי הישוב בגליל
כל הזכויות שמורות
לבלהה ואורי שרפמן
בית - גן יבנאל טל. 06750488

(הסליל נקטע באמצע...)